

Päikesepoisid

teatri peatoetaja

154. hooaeg

Päikesepoisid

NEIL SIMONI KOMÖÖDIA KAHES OSAS

TÕLKIJA MIHKEL MUTT

LAVASTAJA ROBERT ANNUS

KUNSTNIK LIINA TEPAND

VALGUSKUNSTNIK MARGUS VAIGUR (ENDLA)

MUUSIKALINE KUJUNDAJA ARNO TAMM

INSPITSIENT KÄDI JAKOBSON

ESIETENDUS 30. SEPTEMBRIL 2023 VANEMUISE VÄIKESES MAJAS

NÄIDENDI AUTORIOIGUSI VAHENDAS EESTI TEATRI AGENTUUR

Kolleegid Tommingas ja Kaljujärv
lavastuses „Väikese onu saaga“ (1996)

Osades

Willie Clark HANNES KALJUJÄRV

Al Lewis AIVAR TOMMINGAS

Ben Silverman VEIKO PORKANEN

Miss O'Neill, põetaja MARIKA BARABANŠTŠIKOVA

Meditsiiniõde IRIS VIRU

Kõhn mees kaabuga AIVAR KALLASTE

Režissööri assistent MARTIN TIKK

Telerežissöör (hääl) JÜRI LUMISTE

Hääled telerist:

Lena Barbara Luhse, Pirjo Jonas, Maarja Johanna Mägi, Ken Rüütel, Kaarel Pogga, Rasmus Kull, Karol Kuntsel, Kristjan Häggblom, Oskar Seeman

Tegevuse toimumise paik ja aeg:

I vaatus

1. pilt: väike kahetoaline number ühes New York City vanas hotellis kusagil 85. tänava kandis. Varane pärastlõuna.
2. pilt: järgmise esmaspäeva hilishommikul.

II vaatus

1. pilt: ühes Manhattani telestudios.
2. pilt: sama, mis esimeses vaatuses. Kaks nädalat hiljem, hilisel pärastlõunal.

Neil Simon

(1927–2018)

Neil Simonit võib kõhklemata pidada üheks 20. sajandi säravamaks komöödiograafiks, kelle hiilgavad dialoogid, originaalsed olukorrad ja haaravalt esitatud suhtesõlmed on jäänud etaloniks paljude põlvkondade näitekirjanikele. Oma pika ja viljaka elu jooksul – mida kogunes tervelt 91 aastat – kirjutas ta enam kui 30 näidendit, lisaks samapalju filmistsenaariume (suure osa oma näidenditest kohandas ta ise filmistsenaariumideks), televisioonisketše, muusikalide libretosid ja palju muud.

Ida-Euroopast pärit New Yorki emigreerunud juudid perekonnas sündinud Simon ise omandas ametisaladused korüfeedelt, keda võib lugeda USA meelelahutusmaailma loojateks. Sirgudes peres, kus vanemad sageli tülitsetid ja viimaks lahutasid, veetis tulevane kirjanik palju aega kinos, kus vaimustus eriti Charlie Chaplini, Buster Keatoni ning Laureli ja Hardy koomikutalendist. Mõistagi lisandus sellele ka ametlik haridus New Yorgi ja Colorado ülikoolidest. Tema ande avastamisel mängis olulist rolli eelmise sajandi keskel oma võidukäiku alustanud televisioon, sest just lühikestest telesketšidest sai alguse Simoni kirjanikuteekond. Tema esimene täispikk näidend, koos venna Danieliga kirjutatud „Puhu oma pasunat“ (*Come Blow Your Horn*) jõudis 1961. aastal juba ka Broadway lavale. Simoni laiemale tuntuusele panid aluse põhiliselt kaks varast näidendit, „Paljajalu pargis“ (*Barefoot in the Park*, 1962) ja „Veider paar“ (*The Odd Couple*, 1965). Viimane avas ka Simoni auhindade skoori, tuues talle esimese Tony auhinna, mida ühtekokku kogunes kolm, ning 1991. aastal lisandus neile ka eriti prestiižne Pulitzeri preemia.

Kaks eelnimetatud näidendit visandasid Simoni loomingulise käekirja, millele ta jäi truuks kuni lõpuni. Valdavalt tõi ta lavale USA keskklassi eluolu, mida on esitatud teravalt karaktersees tragikoomilises võtmes: lõbusjaburate situatsioonide varjus tajume alati ka inimlikku traagikat, üksinduseängi, teostatamata unistuste pettumusvalu. Mitmed Simoni näidendite tegelased maadlevad vägagi tõsiste probleemidega, näiteks alkoholismi või tugevamategi meele-mürkidega. Simoni omaette kaubamärgiks kujunes tema äratuntavalt vahe, süstikuna sähviv dialoogitehnika, mille pea iga repliik mõjus omaette pärlina ja tõi kaasa vaataja naerupahvaku. Ehkki Simoni näidendites on tajutav tema

elukeskkonna, New Yorgi juudidiasporaa koloriit, pole see mingil viisil takistanud tema näidendite ülemaailmset menu. Küllap võib tema populaarsuse edu seletada ka asjaoluga, et ka kõige traagilisemaid teemasid ja inimloomuse tumedamaid alasid käsitledes säilitas Simon alati elujaatava, optimistliku, kõigi raskuste kiuste elulainetes pinnale jääva hoiaku.

Tõeliseks kuldajaks kujunesid Simonile läinud sajandi seitsmekümnedad, mil pea igal aastal jõudis tema sule alt lavale uus menutükk. Kirjutamata seaduseks kujunes, et uuest komöödiast valmis mõnevõrra hiljem ka filmiversioon.

Tuntuimad nende seast on „Piparkoogileedi“ (*The Gingerbread Lady*, 1970, ekranisering 1981), „Teise avenüü vang“ (*The Prisoner of Second Avenue*, 1971, filmina 1975), „Päikesepoisid“ (*The Sunshine Boys*, 1972, filmina 1975) „Hotell California“ (*California Suite*, 1976, filmina 1979).

Järgnevad kümnendid olid Simoni loomingus veidi kahvatumad. Kirjanik läks oma autobiograafilises näidenditriloogias tagasi lapsepõlve, meenutades armeeteenistust ja esimesi samme meelelahutustööstuses. Oma viimasel loominguperioodil pöördus ta uuesti tagasi oma lemmikžanri, lobedalt kulgeva suhtekomöödia poole, mis üldjuhul tõi kaasa oodatud menu ja mängitavuse teistes riikides. 1983. aastal avati Broadwayl Neil Simoni nimeline teater.

Erilisel kohal Simoni loomingus on kahtlemata „Päikesepoisid“, mille edule aitas kindlasti kaasa näidendi filmiversioon Walter Matthau ja George Burnsiga peaosades, aga mõistagi ka inimlikult universaalne süžee kahest eakast koomikust, kelle aastaid kestnud naeruväärsetes nagistamistes on välja loetav ka hoopis tõsisem, oma ajale jalgu jäänud loominguliste inimeste teema.

„Päikesepoisid“ oli ka Simoni esmatuvustuseks Eestis 1981. aastal, millest kujunes üks oma ajastu populaarsemaid lavatükke. Lisavürtsi andis kogu ettevõtmisele fakt, et peaosalised Jüri Järvet (kes oli ise ka lavastaja) ja Eino Baskin (mängis seda rolli vaheldumisi Aarne Ükskülega) olid ise 1950ndatel olnud populaarne tandem kodumaisel estraadilaval. 1998. aastal tõi Eino Baskin selle näidendi välja Vanalinnastuudios, mängides nüüd ise koos Aarne Ükskülega.

„Päikesepoiste“ kiiluvees kujunes Neil Simonist kiiresti Eesti teatrite püsiautor, kelle enam-vähem kõik näidendid on meil vähemalt korra laval olnud.

Eesti keeles aga juurdus uus sõna „päikesepoiss“, mida hakati pruukima mitmete eriliselts päikseliste, loominguliselt andekate ja argielus säravate persoonide kohta.

Kui sa oled elanud oma elu,
kogemata kordagi valu,
siis tõenäoliselt ei ole
sa veel sündinud.

Neil Simon

„Paplid tuules“ (2013)

Burleskist ja vodevillist estraadi ja püstjalakoomikani

Neil Simoni „Päikesepoiste“ reaaleluline juurikas on meie vaataja jaoks suhteliselt võõrapärane: USA meelelahutusteatri sellised žanrid nagu vodevill, burlesk ja revüü ei ole Eestis olnud kuigi sageli viljeldavad ega oma päris täpseid vasteid kodumaisest kultuuriruumist. Mõned varasemad USA teatriloo liigid on kohe eriti pentsikud, näiteks *minstrel show*, mis tähendas tahmaseks võõbatud valgete näitlejate (hiljem ka etniliste afroameeriklaste) mitte eriti peenemaitselist koomuskitegemist või *slapstick*-humor, kus nali sünnib mitte verbaalse huumori, vaid eeskätt füüsiliste tegevuste (kukkumised, tagaajamised vmt) kaudu. Ameerikamaal, kus tähelepanuväärne osa avalikkusest ongi harjunud mõistma teatrit ainult meelelahutuspaigana, seostub teatriga kohemaid ka kommertslik pool, teatrite ketid, kontsernid, agentuurid, ühendused. Selgelt on see näha ka 19. sajandi lõpul tekkinud vodevilliteatri arengust, kus lihtsama rahva tagasihoidlikust ajaviitepaigast, mille juurde algselt kuulus ka söögi-joogi tarbimine, arenesid välja suurejoonelised revüü- ja *music-hall*'i teatrid. Vodevilliteatri eeskavas on leidunud „kirju kava“ printsibiil meelelahutust kõige erinevama maitsega kultuurinautlejale: lisaks laulu- ja tantsunumbritele pakkusid vodevilliteatrid oma algusaegadel ka kloune, kääbuseid, silmamoondajaid ja kõhurääkijaid, uuemal ajal aina rohkem tervikuks seotud suurejoonelist muusikalist lavateost, millest ühel hetkel hakkas välja arenema muusikal, USA teatri tuntuim kaubamärk.

Vodevilliteatri rüpes kerkis vastukaaluks slapstick-artistidele esile ka rohkem sõnakoomikale toetuvaid esinejaid, kusjuures sageli oli tegu kahest mehest koosneva paariga, kus koomilise efekti tekitas dueti väline (paks vs peenike) ning sisemine (koleerik vs flegmaatik) vastandus. 20. sajandi algupoole USA populaarseimad koomikutepaarid olid näiteks Abbott ja Costello ning Laurel ja Hardy. Nimede pikemal loetelul pole vast siinkohal erilist mõtet – enamik neist ei ütle siinsel kontinendil kuigi palju. Vodevilliantistide tegevust mõjutasid läinud sajandil oluliselt kaks tehnoloogilist saavutust: helifilmi ning televisiooni tulek. Mõistagi liikusid parimad parimate seast ka filmi- ja teleekraanidele, kasvatades oma populaarsust veelgi. Kes seda ei suutnud, kadusid vaikselt ajaloo annaalidesse. Muide, ajakiri *Variety*, mida üks Simoni „päikesepoistest“ innukalt loeb, ilmub juba aastast 1905, tuues uudiseid USA kergemate teatrižanrite areenilt.

Eesti meelelahutuskunstide ajaloos on oma koht juba 20. sajandi alguskümneandel sündinud varieteedel, mis ENSV-s said külge võtisläänelik-pahelise eliit-ajaviitmiskoha kuvandi. Tõsi, Eesti varieteedes on läbi aegade olnud rõhk peamiselt tantsulisel, mitte niivõrd sõnalisel kunstikeelel. On teada, et Tallinna eeskavadega restoranides on „vanadel headel aegadel“ koomiliste kupleede või intermeediumitega üles astunud vägagi nimekad näitlejad eesotsas Paul Pinna või Joosep Tootsina Estonia valges saalis rahvast naerutanud Mari Möldrega, sekka ka mitu kodumaist klounipaari, kellest kuulsaim kandis artistinime Max ja Lex.

Leidmaks kohalikke vasteid „Päikesepoiste“ peategelastele, peaksime pigem pöörduma natuke laialivalguva mõiste estraad poole, mis nõukogude ajal võis hõlmata endas nii massdeklamat-siooni, tsirkusenumbreid kui viiuldavaid imelapsi. Muidugi on ka Eestis olnud oma „päikesepoised“, publiku pailapsed, kes on meid läbi aastate naerutanud, lohutanud ja muidu argimuredest võõrutanud. Johtuvalt riigikorrast oodati neilt lihtsalt meelelahutamise kõrval ka poliitilisi nükkeid, ärapanemist laadis, mida ükski teine nõukogude-aegne institutsioon ei võimaldanud. Baskini-Järveti dueti lagunemise järel (mille järel Baskin jäi esinema soolonumbritega) võitis tohutu populaarsuse duett Jaanus Orgulas ja Ervin Abel, kes jätkasid teatrilavalt tuntud Joosep Tootsi ja Jorh Aadniel Kiire rolle nõukogulikus keskkonnas. Hiljem sai Abeli paariliseks Sulev Nõmmik, aga mõlemad astusid estraadilaval üles ka üksikult. Eeskätt televisiooni kaudu sai uue põlvkonna koomikutepaarina tuntuks tandem Urmas Kibuspuu – Jüri Krjukov, kes suutsid samal ajal olla ka täiesti tõsiseltvõetavad draamanäitlejad. Veel uuema aja meelelahutajate paare aga teate juba isegi. Nagu ka suurimaid tegijaid eesti püstijalakoomikute mänguväljal.

„Päikesepoiste“ praegust või tulevasi lavaversioone nautides võtkem aega mõelda ka sellele, miks neil, kes kord nautinud publiku naeru, aplause ja imetlust, on nii raske endale teadvustada, et elu võib toimuda väljaspool rambivalgust.

Sven Karja

„Tabamata ime“ (2011)

Hannes Kaljujärv,

sündinud Kaljukitse tähtkujus Tartus

Koolid: Tartu 8. keskkool, Tartu Riikliku
Ülikooli kehakultuuriteaduskond,
Vanemuise stuudio

Vanemuise teatris töötab alates
30. augustist 1979

Esimene kuupalgamäär: 100 rubla

Esimene roll Vanemuises: aastal 1974,
Ašot („Vihma kallas kui oavarrest“, Vanemuise
noortestudio etendus)

Vanemuises mänginud üle 70 rolli, muu-
hulgas poeete, Quasimodot, kojamehi, koeri,
karjakut, Hamletit, inspektoreid, surnu-
matjaid, joodikuid, Vargamäe Andrest,
Wolandit, Galileid, maadlejaid, Rasputinit,
rüütleid, Joosep Tootsi ja Vana Vestmanni.

Osalenud ka Rahvuskooper Estonia, Tallinna
Linnateatri, Ugala, Rakvere Teatri, Eesti
Noorsooteatri, Emajõe Suveteatri jm lavas-
tustes, mänginud filmides ja seriaalides.
Kaunimate Aastate Vennaskonna liige.

Elanud Tartus Karlovas, Ülejõel, Tähtveres

Abielus, 5 last

„Minu järel, seltsimees“ (2013)

Aivar Tommingas,

sündinud Kaalude tähtkujus Raplas

Koolid: Tallinna Riikliku Konservatooriumi lavakunsti eriala

Vanemuise teatris töötab alates 1. augustist 1978

Esimene kuupalgamäär: 100 rubla

Esimene roll Vanemuises: aastal 1978, Daunoras („Klemens“, lavakunsti-kateedri diplomilavastus)

Vanemuises mänginud üle 80 rolli, muuhulgas Macbethi, täitevkomitee esimehi, Don Quijotet, Kaarel Irdi, ärimehi, paruneid, professoreid, autiste, narre, kasse, koeri, draakoneid, Arno Talit, Kiirt ja Joosep Tootsi ning Vana Vestmanni

Osalenud ka Eesti Draamateatri, Tallinna Linnateatri, Ugala, R.A.A.A.Mi, Smithbridge Productioni jm lavastustes, mänginud filmides. Tegutsenud ka lavastajana. Mänginud ansamblites Omega, Kolmikhüpe ja Casanova.

Tartus elanud Ülejõel ja kesklinnas

Abielus, 3 last

Vanale näitlejale

Sa lähed jälle – soovid või ei soovi.
Pead õigeks ajaks jõudma lavaproovi.
Sest ainult seal on sinu loomekihu.
Seal elab sinu hing ja vana ihu.

Kui palju lavalaudu oled tallanud!
Kui mitut publikut sa oled hallanud!
Kui palju emotsioone oled vullanud!
Ei seda mõõdukavas mõõta saa.

Kuis tahaks paitada su kipras palgeid.
Ja sinna lisada vaid toone helgeid.
Sa oled täna ingel, homme saatan
ja lummatult ma seda jälle vaatan.

Kas sina tead, miks teater püsib elus
ses muutumiste müstilises melus?
Või võtad kurva maski maha sa
ja naervaks muuta seda eal ei saa.

Mis edasi? Kas ikka sama rada
sa sammud, kuigi komistada
võib sinu keel ja vaim ja meel?
Ei keegi appi tule sellel teel.

Oh, näitleja, sul ainult seda soovin,
et jõuad õigeks ajaks lavaproovi.
Mis edasi? Eks püüa ikka nende kilda,
kes loovad unelma ja mõtte vahel silda.

13. veebruaril 2022

Siiri Laidla

Teatrijuht Aivar Mäe

Draamajuht Tiit Palu

Muusikajuht Risto Joost

Balletijuht Mare Tommingas

Lavastusala Karis Hindriksoo-Pitsi, Maiken Nõmmoja

Pealavameister Rello Lääts

Lavatehniline ala Kaupo Jalas, Taivo Pöder, Tanel Pärn, Urmas Poom, Jüri Urbel

Dekoratsiooniala Marika Raudam, Mait Sarap, Innari Toome, Ain Austa, Andres Lindok, Katrin Pahk, Leenamari Pirn, Jane Aus, Terje Kiho, Armin Luik, Aleksander Karzubov, Indrek Ots, Mart Raja, Karmo Kiivit, Einar Pallas

Rekvisiidiala Liina Martoja, Angelika Aun, Annaleena Adamson, Mirka Porrassalmi, Kärt Paasik, Kaie Uustal

Jumestusala Kelly Treier, Roberta Türkson

Kostüümiala Liisi Ess, Ivika Jõesaar, Ruth Rehme-Rähni, Külli Kukk, Edith Ütt, Ljubov Guzun, Ivi Vels, Tia Nuka, Kaire Arujõe, Valentina Kalvik, Inkeri Orasmaa, Kertu Lepasaar, Irina Medvedeva, Heli Kruuse, Luule Luht, Elli Nöps, Anneli Vassar, Olga Vilgats, Natalja Malinen, Juta Reben, Toomas Vihermäe, Ljudmila Nikolajeva

Riietusala Raina Varep, Kai Vahter, Kaidi Mikk

Valgustusala Andres Sarv, Imbi Mälk, Raul Telliskivi, Madis Fuchs

Heli- ja videoala Andres Tirmaste, Toivo Tenno, Martin Salundi

Kavalehe koostanud Sven Karja,

kujundanud Katrin Leement,

fotod Vanemuise teatri arhiivist

Emakeelne kultuur on hindamatu väärtus.

30. detsembril 2006 asutasime Vanemuise Fondi,
et hoida ja toetada Eesti teatrikunsti.
Lubame hea seista fondi käekäigu eest

Olga Aasav, Kalev Kase, Mart Avarmaa, Tartu linn

Vanemuise Fond on loodud teatri töötajate erialase arengu ja koolituse toetuseks. Fondi on võimalik teha annetusi:

SA Tartu Kultuurkapital / Swedbank IBAN: EE092200221011379347, SWIFT: HABAE2X /

SEB Pank IBAN: EE251010102052050006, SWIFT: EEUH22X

Märksõna: VANEMUISE FOND

Suur aitäh teile Vanemuise fondi poolt:

Olga Aasav, Andrus Ansip, Mart Avarmaa, Alar Kroodo,
Kalev Kase, Mati Kermas, Eero Timmermann,
Tartu linn, Vanemuise advendikontserdil annetajad

Teatri peatoetaja

Aasta toetaja

Koostööpartner

Suvekontserdi peatoetaja

Autopartner

Ametlik hotellipartner

KULTUURIMINISTREERIUM

Kanname elamusi

Kõige mõnusam aeg ootab

 TALLINK

MARTELL
COGNAC
FONDÉE EN 1715

TÄHELEPANU! TEGEMIST ON ALKOHOLIGA.
ALKOHOL VÕIB KAHJUSTADA TEIE TERVIST.

ELAMUSTEKS LOODUD

TOYOTA COROLLA CROSS

Teatrielamuste toetaja
amservauto.ee

AMSERV
TOYOTA ON MEIE HING

vanemuine.ee